

Ο πολυβραβευμένος βρετανός συγγραφέας φαντάζεται έναν κόσμο μετά την οικολογική κατάρρευση και αν ...

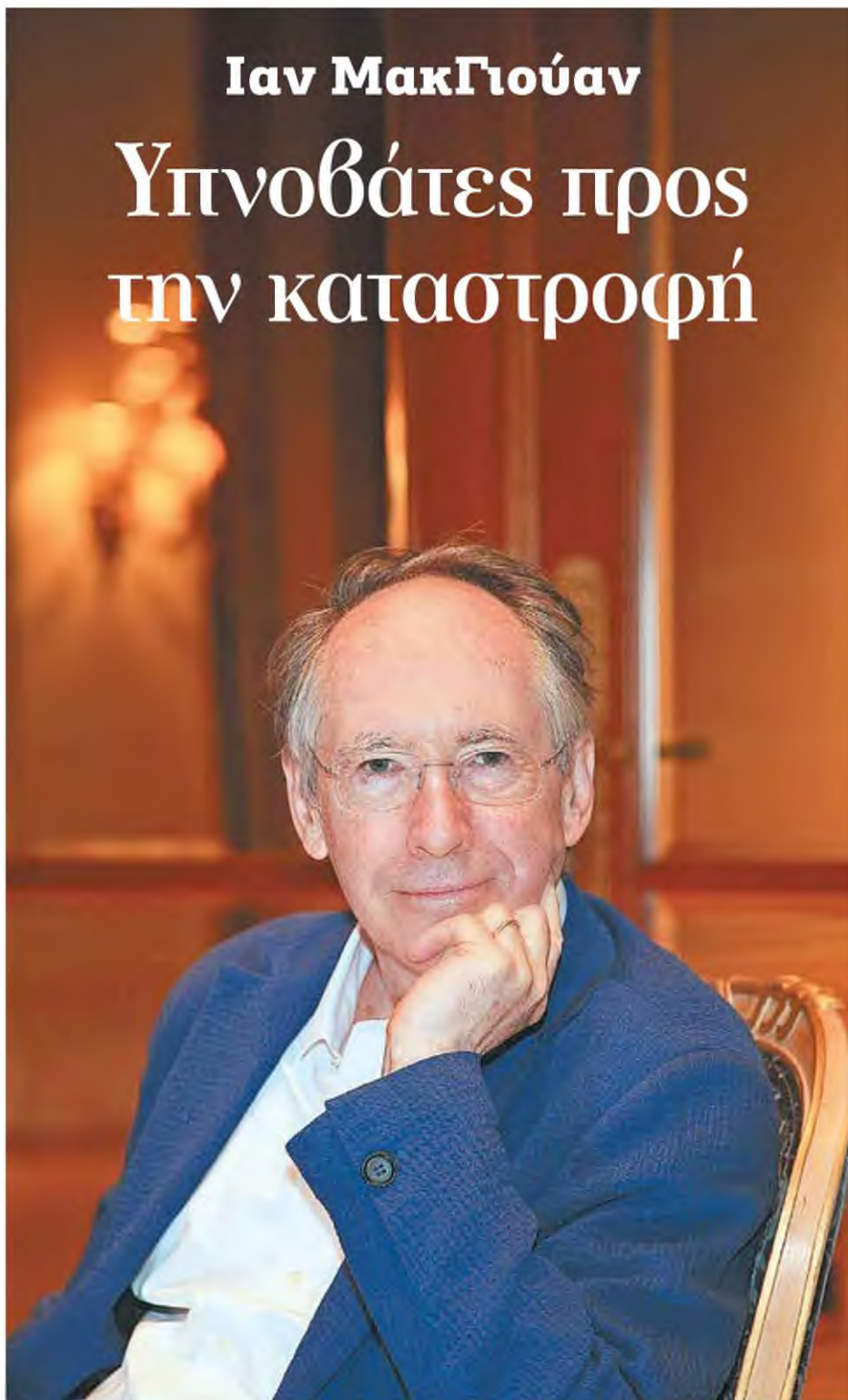
Media: TA NEA ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ **Page:** 73-74 **Published at:** 29-08-2026

Author: **Surface:** 1654.13 cm² **Circulation:** 24590

Subjects:

Ιαν ΜακΓιούαν Υπνοβάτες προς την καταστροφή

Ο βρετανός συγγραφέας Ιαν ΜακΓιούαν ποζάρει για τα ΜΜΕ κατά τη διάρκεια συνέντευξης στη Βαρκελώνη, στην Ισπανία. Ο ΜακΓιούαν γεννήθηκε το 1948, σπούδασε στα πανεπιστήμια Σάσεξ και Ιστ Αγγκλίας και δημοσίευσε την πρώτη του συλλογή διηγημάτων, με τίτλο «Fist Love, Last Rites», το 1975, αποσπώντας μάλιστα το βραβείο Somerset Maugham. Έχει γράψει αρκετά μυθιστορήματα και σενάρια για τον κινηματογράφο. Τρία μυθιστορήματά του συμπεριλήφθηκαν στις τελικές υποψηφιότητες για το βραβείο Booker («Εμμονη αγάπη», «Αμστερνταμ», «Εξιλέωση»). Το βραβείο του απονεμήθηκε, τελικά, το 1998, για το «Αμστερνταμ»

Ο πολυβραβευμένος βρετανός συγγραφέας φαντάζεται έναν κόσμο μετά την οικολογική κατάρρευση και αναρωτιέται αν ο άνθρωπος μπορεί πραγματικά να αλλάξει

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

Το κεντρικό θέμα ενός μυθιστορήματος, τις περισσότερες φορές, πολύ σύντομα γίνεται εμφανές. Μα άλλοτε πάλι – και σίγουρα σπανιότερα σε κάποια λογοτεχνικά έργα – καθώς προχωρά η ανάγνωση, σου γεννιέται η υποψία πως κάτω από το δήθεν κυρίαρχο ζήτημα, κρύβεται ένα άλλο, ίσως περισσότερο ουσιαστικό.

Στη δεύτερη αυτή κατηγορία τείνω να τοποθετήσω το τελευταίο μυθιστόρημα του Ιαν ΜακΓιούαν «Τι μπορούμε να γνωρίζουμε».

Βρισκόμαστε στο 2119. Μια τεράστια οικολογική καταστροφή έχει μεσολαβήσει, η μορφή του κόσμου έχει αλλάξει, μεγάλα τμήματα της Βρετανίας έχουν βυθιστεί κάτω από το νερό. Και ο Τομ Μέτκαλφ, καθηγητής λογοτεχνίας, ερευνά με πάθος την τύχη ενός ποιήματος που ο ποιητής του – σπουδαίος για την εποχή του, εκεί κάπου στις αρχές του 21ου αιώνα – φράνσις Μπλάντι είχε απαγγείλει, το 2014, σε μια μικρή ομάδα φίλων.

Αυτό είναι το εύρημα πάνω στο οποίο ο ΜακΓιούαν οικοδομεί το πρόσφατο μυθιστόρημά του και το οποίο του επιτρέπει να θέσει μια σειρά από ερωτήματα που τον έχουν απασχολήσει και σε προηγούμενα έργα του. Τι μπορούμε πραγματικά να γνωρίζουμε για το παρελθόν; Πόσο αξιόπιστη είναι η μνήμη; Τι απομένει από τη ζωή των ανθρώπων μέσα στα αρχεία, στις επιστολές, στα ημερολόγια; Και πόσο κοντά βρίσκεται η ιστορική αλήθεια στην αλήθεια εκείνων που έζησαν τα γεγονότα;

Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί υπάρχουν ασφαλώς στο «Τι μπορούμε να γνωρίζουμε». Αναρωτιέμαι, όμως, αν υπάρχει και κάτι άλλο, περισσότερο υπόγειο και ίσως περισσότερο ανορθόδοξα προβληματιζόμενο σε σχέση με τη φύση του ανθρώπου

Τα άτομα της Δύσης – αυτοί είναι τα κεντρικά πρόσωπα του έργου – που έζησαν πριν από την καταστροφή δεν ήταν αμόρφωτοι ούτε αδιάφοροι για τα πνευματικά ζητήματα. Κάθε άλλο. Ήταν ποιητές, συγγραφείς, πανεπιστημιακοί, διανοούμενοι. Άνθρωποι με γνώσεις και ευαισθησίες, άνθρωποι που συζητούσαν για την τέχνη, που ερωτεύονταν, πρόδιδαν, φιλοδοξούσαν, αναζητούσαν την αναγνώριση. Κι όμως, την ίδια στιγμή, ο κόσμος μέσα στον οποίο ζούσαν οδηγούνταν προς την καταστροφή.

Δεν την έβλεπαν; Κι αν ναι – όλα τα στοιχεία αυτό έδειχναν – γιατί την αγνοούσαν;

→ ΣΥΝΕΧΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Ο πολυβραβευμένο8 βρετανός συγγραφέας φαντάζεται έναν κόσμο μετά την οικολογική κατάρρευση και αν ...

Media: TA NEA
ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

Page: 73-74

Published at: 29-08-2026

Το βιβλίο του ΜακΓιούαν λαμβάνει χώρα στις αρχές του 22ου αιώνα (2119-2120), οπότε μια κλιματική καταστροφή έχει ανεβάσει τη στάθμη της θάλασσας και έχει μετατρέψει τη Μεγάλη Βρετανία σε αρχιπέλαγος

να ερωτεύεται, να ζηλεύει, να φιλοδοξεί, να ερευνά το παρελθόν; Και ο Τομ, έναν αιώνα αργότερα, τι άλλο θα μπορούσε να κάνει από το να αναζητά μέσα στα ερείπια τα ίχνη εκείνου του πολιτισμού που χάθηκε;

Ισως αυτό που ονομάζουμε πνευματική αυταρέσκεια να είναι συγχρόνως και ένας τρόπος επιβίωσης. Ισως ο άνθρωπος να συνεχίζει να ασχολείται με τα ποιήματά του όχι επειδή αγνοεί την καταστροφή, αλλά επειδή μόνο μέσα από αυτά μπορεί να αντέξει τη γνώση της.

Και κάπου εδώ η κριτική προς τους ήρωες του μυθιστορήματος επιστρέφει στον ίδιο τον δημιουργό τους.

Το «Τι μπορούμε να γνωρίζουμε» είναι ένα μεγάλο σε έκταση μυθιστόρημα. Ο ΜακΓιούαν επιμένει στις λεπτομέρειες, στις παρεκβάσεις, στις πληροφορίες, στις διανοητικές αναζητήσεις των ηρώων του. Η αφήγηση συχνά επβραδύνεται. Ο αναγνώστης μπορεί να αισθανθεί ότι η σκέψη του συγγραφέα χρειάζεται όλο και περισσότερο χώρο, ενώ η ίδια η μυθιστορηματική ροή υποχωρεί.

Θα μπορούσε κανείς να το θεωρήσει αδυναμία. Και ίσως να είναι.

Αλλά και πάλι δεν είμαι βέβαιος.

Γιατί το ίδιο το μυθιστόρημα μοιάζει τελικά να συμπεριφέρεται όπως οι ήρωές του. Ο κόσμος κινδυνεύει και εκείνο επιμένει να φιλοσοφεί. Οι αναπνοές γίνονται όλο και πιο δύσκολες και εκείνο συνεχίζει να συζητά για την ποίηση, τη μνήμη, τα αρχεία, τις απορίες, τις λεπτομέρειες μιας ζωής που έχει περάσει.

«Φιλοσοφώ την ώρα που οι αναπνοές μου ολοένα και εμποδίζονται».

Ισως αυτή η φράση να μπορούσε να συνοψίσει όχι μόνο τη στάση των ηρώων του ΜακΓιούαν, αλλά και τη στάση του ίδιου του μυθιστορήματος.

Και τότε το ερώτημα γίνεται ακόμη πιο σύνθετο.

Η έκταση του έργου, οι παρεκβάσεις του, η επιμονή του στη λεπτομέρεια αποτελούν τα βασικά ενός συγγραφέα που, παραδομένος στη δική του πνευματική αυταρέσκεια, δεν αντιλαμβάνεται ότι η αφήγησή του δυσκολεύεται πλέον να αναπνεύσει;

Ή μήπως ο ΜακΓιούαν κάνει κάτι πολύ πιο τομή; Μήπως αφήνει συνειδητά το ίδιο το μυθιστόρημά του να γίνει αυτό ακριβώς που είναι και το θέμα του;

Δεν ξέρω αν υπάρχει απάντηση.

Και ίσως δεν χρειάζεται να υπάρχει.

Γιατί τότε η βαθύτην ειρωνεία του «Τι μπορεί να γνωρίζουμε» βρίσκεται ακριβώς εδώ: μπορεί να είναι ένα μυθιστόρημα που καταγγέλλει την πνευματική αυταρέσκεια ή ένα μυθιστόρημα που υποκύπτει στην πνευματική αυταρέσκεια. Μπορεί ακόμη – και αυτή μου φαίνεται η περισσότερο ενδιαφέρουσα εκδοχή – να είναι και τα δύο συγχρόνως.

Ενας κόσμος καταστρέφεται.

Ο άνθρωπος το γνωρίζει.

Και συνεχίζει να σκέφτεται, να ερωτεύεται, να ερευνά, να γράφει και να διαβάζει ποιήματα.

Ισως επειδή δεν έχει καταλάβει τι πραγματικά συμβαίνει.

Ισως επειδή έχει καταλάβει πολύ καλά.

Και δεν διαθέτει κανέναν άλλο τρόπο για να συνεχίσει να αναπνέει.

Θεωρώ πως η αναγνώριση της επιτυχίας της μετάφρασης της Κατερίνας Σχινά δεν χρειάζεται να τονωθεί. Εκ των προτέρων δεδομένη. Το βρετανικό φλέγμα της γραφής του ΜακΓιούαν έχει με επιτυχία μεταφερθεί στη γλώσσα μας.

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Ισως, λοιπόν, αυτό να είναι το πρώτο καίριο ερώτημα που θέτει ο ΜακΓιούαν. Όχι γιατί οι άνθρωποι δεν αντιλαμβάνονται έναν κίνδυνο, αλλά γιατί, ακόμη και όταν τον αντιλαμβάνονται, συνεχίζουν να ζουν σαν να μην υπάρχει. Και μάλιστα όχι οποιοδήποτε άνθρωποι. Αλλά εκείνοι ακριβώς που, λόγω της μόρφωσης και της πνευματικής τους καλλιέργειας, θα περίμενε κανείς να έχουν περισσότερο ανεπτυγμένη την ικανότητα να διακρίνουν το ουσιαστικό από το επουσιώδες και να ηγηθούν μιας εκστρατείας σωτηρίας του πλανήτη και του πολιτισμού του.

Κι όμως ένας κόσμος οδηγείται στην καταστροφή και εκείνοι ασχολούνται με ποιήματα, ερωτικές απορίες, καλλιτεχνικές φιλοδοξίες, προσωπικές ματαιοδοξίες.

Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει πως ο ΜακΓιούαν τους αντιμετωπίζει με κάποια ειρωνεία. Αλλά κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Ο ίδιος πρέπει άλλες διαθέσεις να είχε απέναντι στους ήρωές του.

Κι όχι μόνο σε όσους ζούσαν το 2014, αλλά και σε όσους μας τους συστήνει να ζούνε το 2119.

Ενας αιώνας έχει περάσει. Η καταστροφή έχει πλέον συμβεί. Και τι κάνουν οι άνθρωποι που επέζησαν;

Περίπου τα ίδια με τους προγόνους τους. Ο Τομ Μέτκαλφ ζει μέσα στα ερείπια ενός πολιτισμού. Γνωρίζει τι έχει συμβεί. Κι όμως, αφιερώνει ένα σημαντικό μέρος της ζωής του στην αναζήτηση ενός χαμένου ποιήματος και στην ανασύσταση των ερωτικών και προσω-

πικών σχέσεων μιας ομάδας ανθρώπων που πέθαναν πριν από εκατόν τόσα χρόνια.

Η καταστροφή άλλαξε τη μορφή του κόσμου. Δεν φαίνεται, όμως, να άλλαξε ουσιαστικά τον άνθρωπο.

Και, κυρίως, δεν άλλαξε τον διανοούμενο.

Εδώ, κατά τη γνώμη μου, βρίσκεται το ενδιαφέρον της θέσης του ΜακΓιούαν αλλά και η βαθύτερη ειρωνεία του μυθιστορήματος. Γιατί το ερώτημα που θέτει ο τίτλος του ίσως δεν είναι μόνο «Τι μπορούμε να γνωρίζουμε». Ισως

Διαθέτουμε περισσότερη γνώση από οποιαδήποτε προηγούμενη εποχή. Διαθέτουμε επιστήμη, τέχνη, λογοτεχνία, τεχνολογία, ιστορική συνείδηση. Κι όμως, όλη αυτή η γνώση δεν φαίνεται να μας εξασφαλίζει την ικανότητα να διακρίνουμε το σημαντικό από το ασήμαντο

είναι και κάτι διαφορετικό: «Τι επιλέγουμε να γνωρίζουμε;». Ή και ακόμα: «Τι θεωρούμε αξιο να γνωρίσουμε;».

Ο Τομ διαθέτει γνώσεις, ευφυΐα, επιμονή, ερευνητική ικανότητα. Και πού στρέφει όλη αυτή την πνευματική ενέργεια; Σε ένα χαμένο ποίημα, σε μια ερωτική προδοσία, στα μυστικά και στα ψέματα ανθρώπων ενός άλλου αιώνα.

Κάπου εδώ ο αναγνώστης κινδυνεύει να διατυπώσει μια ένσταση. Γιατί ο ΜακΓιούαν, ενώ έχει τοποθετήσει το μυθιστόρημά του έπειτα από μια τεράστια οικολογική καταστροφή, δεν ασχολείται όσο θα περίμενε κανείς με την ίδια την καταστροφή; Γιατί ο κόσμος του 2119 και η καθημερινότητά του παραμένει συχνά στο περιθώριο της αφήγησης;

Αδυναμία της ίδιας της δομής του έργου ή μήπως η καταστροφή βρίσκεται στο περιθώριο του μυθιστορήματος ακριβώς επειδή βρίσκεται στο περιθώριο της ανθρώπινης συνείδησης;

Αυτό που συνέβαινε πριν από την καταστροφή, αυτό εξακολουθεί να συμβαίνει και έπειτα από αυτήν;

Μα, αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε ο ΜακΓιούαν στίνει μια παγίδα όχι μόνο στους ήρωές του, αλλά και στον ίδιο τον αναγνώστη. Γιατί κι εμείς, καθώς διαβάζουμε, θέλουμε να μάθουμε πού βρίσκεται το χαμένο ποίημα. Θέλουμε να ανακαλύψουμε ποιος πρόδωσε ποιον. Τι έκρυψε η Βίβλην. Ποια ήταν η αλήθεια για τον Φράνσις. Ποια μυστικά δεν κατάφεραν να διασώσουν τα αρχεία.

Και σχεδόν ξεχνάμε ότι ο κόσμος που ξέρουμε, που ζούμε, έχει καταστραφεί.

Μήπως, λοιπόν, γινόμαστε κι εμείς μέρος της πνευματικής αυταρέσκειας που το μυθιστόρημα περιγράφει;

Νομίζω πως αυτό είναι η πιο απροσδόκητη και γι' αυτό η πιο ενδιαφέρουσα πλευρά του «Τι μπορούμε να γνωρίζουμε». Ο ΜακΓιούαν δεν μας λέει πως ο πολιτισμός μας στερείται γνώσης. Το αντίθετο. Διαθέτουμε περισσότερη γνώση από οποιαδήποτε προηγούμενη εποχή. Διαθέτουμε επιστήμη, τέχνη, λογοτεχνία, τεχνολογία, ιστορική συνείδηση.

Κι όμως, όλη αυτή η γνώση δεν φαίνεται να μας εξασφαλίζει την ικανότητα να διακρίνουμε το σημαντικό από το ασήμαντο.

Ισως, όμως, στο σημείο αυτό να εκφραστεί μια αντίρρηση – τι άλλο θα μπορούσε να κάνει ο άνθρωπος; Να πάψει να γράφει ποιήματα επειδή η καταστροφή πλησιάζει; Να πάψει

Ian McEwan
**ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ
ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ**

Μτφ. Κατερίνα Σχινά
Εκδ. Πατάκη, σελ. 462
Τιμή 20 ευρώ

Βιβλιοδρόμο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ